

Durmuş Hocaoğlu

Dil ve Dünya

Yeniçağ., “Analiz” ., 04 Eylül 2006, Pazartesi., s.09
“Analiz” Sıra No: 439; 2006-101; Eylül-03

YENİÇAĞ

Mükerreren: **İfâde edil(e)meyen şey, bilin(e)meyen şeydir**”; Dil, en yetkin bir ifâde tarzı olduğuna göre, **“Dile getirilemeyen şey, düşünülemeyen şeydir”** ve binâenaleyh, **Dil ile ifâde edilemeyen şey, düşünülemeyen şeydir; yâni, “Dil’de olmayan, Düşünce’de (de) yoktur.”**

Acı ve ağır bir hüküm; ama doğru; ister maalesef densin, ister maalmemnûniye, aynıyla doğru!

İşte bu, “dünyâmızın sınırları”dır: Birbirinin cüz-ü mütemmimleri, lâzım-ı gayri müfârikleri ve eşdeğerleri olan Düşünce ve Dil.

İmdi, Hayvan’ın bir “çevresi” vardır (Üexküll), İnsan’ın ise dünyası” (Scheller). Dünya, verili tabiatta (çevrede) olmayıp O’na sun’ ile ilâve edilen herşeydir – yâni kültür; arkasında, sâfi şuur (bilinç) ve düşünce olan Rûh (Geist) bulunur ve O da kendisini dışarıya Dil ile taşır; her mânâda dil, ama münhasıran “verbal dil”, yâni konuşma dili. İnsan’ın bir dünyası vardır; bu, umûmî bir kaziye; beri yandan her cemiyetin ve her ferdin de ayrı birer dünyası ve bu dünyânın sınırları vardır. Her cemiyet aynı başarıyı yakalayamaz, O’nun dünyası ve dünyasının sınırları başkadır, bir diğerinki başka. Her cemiyetin dünyasının atmosferi, kalitesi ve sınırları ile manifestasyonları bir ve aynıdır; eser müessîrin aynası olduğuna göre, her cemiyetin tarihi boyunca yarattığı eserleri, O’nun aynasıdır, ne noksan, ne fazla. Ferdî planda da kezâ; her insan tekinin dünyası farklıdır, aksi vârid olaydı, insan olmazdık; eser ne ise kişi de odur. Herkes matematisyen, herkes şâir, herkes âlim, herkes mütefelsif değildir, olamaz ve olmak da îcap etmez; ama aynen cemiyet hayâtında olduğu gibi, muhakkak ‘birşeyler’ olmalıdır. Lâkin eserde tebârüz ettirilemeyen iddialara soyunulursa, o zaman işte bu kıstas devreye girer: Eser ile ortaya konan “şey”; burada “eser”in, onu yaratanın dili olduğunu bir kere daha hâtırlayalım.

İmdi, her kişinin ve her cemiyetin bir dünyâsı ve bu dünyânın da sınırları vardır; ama o sınırın Dil ile çok yakın bir bağı da vardır, hattâ bire-bir demiştik. Burada Dil’i bilinen luğavî mânasına getirirsek, karşımıza Wittgenstein’in şu ilkesi çıkar: **“Dilimin sınırları dünyânın sınırlarıdır”** [*Tractatus Logico Philosophicus.*, 5.6., Bkz.: Çev.: Oruç Aruoba., Bilim-Felsefe-Sanat Yay., İst., Mart 1985., s.127]. Gerçekten de öyle: Dili zengin olanların dünyası da daha zengin, daha güçlü, daha renkli ve daha derinlikli ve aynı zamanda daha da değerli olmaktadır. Çünkü Dil, aynı zamanda İnsan (İnsanlık) başarılarının bütününün bir ifâdesi ve mahsûlüdür. Kültür ve medeniyet dil ile kurulur ve gelişir, geliştikçe dili de geliştirir, bilmukabele; ancak kültürün her seviyede dil için vârid olmasına karşılık, medeniyet sâdece yüksek dillerin eseridir. Tarihte hiçbir medeniyet görülmemiştir ki yüksek bir ifâde kaabiliyetiyle mücehhez mütekâmil bir dili

olmasın, ve ‘*vice versa*’. Dahası, bâzı hâllerde öyle medeniyetler görürüz ki, yıkılıp hâk ile yeksan olduktan ve hattâ dilini konuşanlar dahi o dili konuşmaz olduktan sonra, ölü hâle gelmiş dilleri hâlâ faal ve üretken bir medeniyet ve kültür dili olarak berhayat olmağa devam eder: Latince gibi. Bâzı diller de vardır ki – bunlar ekseriyeti teşkîl eder - hiçbir zaman yüksek bir kültür ve medeniyet dili olamamıştır, hattâ bunların çok mühimce bir kesri hiç yazıya dahi geçememiştir. Bilfarz, elyevm kürre üzerinde tekellüm edilen, zîhayat elsine-i beşeriye adedi yedibin kadardır, lâkin yedi bin adet kültür ve medeniyet yoktur. Bir lisan ile bir medeniyet te’sîs etmek ve onu ayakta tutmak, her cemiyete nasip olmayan muazzam bir muvaffakiyyetir.

Tabiatıyla, mütekâmil bir dil tek başına bir cemiyetin beka te’mînâtı değildir; vahşî Moğolların medenî İslâm memleketlerini silip süpürmesi gibi; ama onun da başka kanunları vardır. Buna rağmen, Dil (yâni lisan) ile insanlık başarıları arasındaki bu sıkı râbîta, dili münkariz olanların medeniyetlerinin ve hattâ varlıklarının dahi münkariz olabileceğini göstermektedir.

Bu sonuncusuna bir mim koyalım; lâzım olacak, hem de ziyâdece.

